

Az erdő elfoglalása

Úgy tűnik, a tényirodalom korát éljük. Mintha háttérbe szorult volna a költészet; nem elég, hogy megélni nem nagyon lehet belőle, újabban a versolvasók is fogynak, mint a hó a meleg tavaszi napon.

Annál nagyobb öröm az, ha egy igazi antológiát lapozgathat az irodalommal foglalkozó. Ilyen Simor András ez év márciusában megjelent kötete: 62 költőt számoltam össze a jegyzetekkel is csak 178 oldalas könyvből.

Programot adó már a cím is: „Az erdő elfoglalása”. Ez a ciklusokba rendezett kötet egy verssorozatának a címe, amely a vietnami líra gyöngyszemeit mutatja be. Ezen túl jelképesnek is érzem; a költő, a műfordító a költészet, az irodalom erdejét akarja elfoglalni, meghódítani a magyar versolvasók számára.

A világ kitágulásának lehetünk tanúi olvasás közben. Időben is, de a népek, országok sűrű sorjázásával, eszmei sokszínűségében, sőt, műfajilag is változatos a fordított versek világa.

Hatalmas az ív Afrika népdalköltészetétől Radovam Zogovič lírájáig, a 19. századi orosz poémáktól a mai spanyol, sőt, nicaraguai, kubai versekig.

Ebben a parttalanul érzett vers-tengerben mégis vannak a tájékozódást segítő fogódzók. Vannak régi kedves ismerősök, „örök barátaink”, ahogy Szabó Lőrinc mondaná, és vannak új felfedezések. A költő belső, magánügynek szánt, de mégis a nyilvánosság előtt megmértetett kísérletei. Minden antológia irodalmi jellemzés is, az összeállítás azokat a műveket válogatja össze, amelyeket kedvel, amikhez lelki rokonságot érez.

Ami az ismert(ebb)eket illeti, klasszikus orosz éppen úgy akad, mint Brecht plakátnagyságú, agitativ versei, bolgár mű és latin-amerikai poézis.

Mihail Lermontov talán a legismertebb poémájával, a „Vitorlával” szerepel.

Ez a legendás vers mindig aktuális. A költők újra meg újra megpróbálják a remekmű titkát megfejteni: 12 sor az egész, és minden időben utat talál a szívhez. Zárt, fegyelmezett formáival csak kiemeli a nyugodt sorokat szinte szétfeszítő képeket; látszólag tájvers, noha az emberi élet szimbólumává emelkedik.

Majakovszkij költeményei az „Így jó”, a „Napiparancs” Simon András vonzódását mutatják a modern, inkább szavazásra, hallgatásra szánt, mozgósító erejű versekhez.

Ehhez idomul az eszközszerző is: tört sorok, a leglényegesebb mondanivalót hordozó puritán nyelv, a nagy érzelmi töltés, sallangmentes stílus, a baloldali, sőt, kommunista eszmeiség.

Szerencsére csak ritkán bicaklik meg a józslás, mint Ernesto Cardenal: „A teknősök” vagy Antidio Cabal „Szeretjük ezt a csodás öreget, Karl Marxt” című versé-

ben. (Nem tudom, tényleg szeretik-e, nem tudom, valóban annyira csodás-e?)

Még abban az esetben is érvényes ez, ha Latin-Amerika más. „Sósabbak a könnyek, s a fájdalmak is mások.” Ott az, ami itt fásult, vagy rezignált tapasztalat, ott még a Remény. Ezért ilyenek ezek a versek. Az idő gyors szárnyasapását egyébként mi sem jelzi jobban, mint az, hogy a még pár éve is harcosan elkötelezettnek érzett műveken ma már túllépett a történelem. Ez persze semmit nem von le a műfordító érdemeiből.

Igazi meglepetés a kötetben a Magyarországon eddig teljesen ismeretlen vietnami költő, Mnguyem Du „Kju könyve” című poémája. A széphistóriákra emlékeztető mű miről is szól(hat)na másról, mint a szerelemlől? Kim a fiú, és Kju a lány, szeretik egymást. (szokás szerint) örök hűséget esküsznek egymásnak, de nem lehetnek egymáséi (szokás szerint), mert a lány a családjáért feláldozza magát: ágyassá lesz a gazdag Vangnál. Az ázsiai Rómeó és Júlia a példa rá, hogyan kell valamit elmondani. Az európaiak számára nehezen követhető szimbólumrendszert is feledtetni a csipkefinom verselés, a kínai vízfestményekre emlékeztető tájak poétikus megjelenítése, az apró részletek.

A szabadversekkel ellentétben ez a csergő-bongó, finom rím-harangjáték a költő és műfordító tudását dicséri.

Ha már a szerelemlől szóltam, egy gyöngyszemet szeretnék átnyújtani a kötetből. Brecht írta, a címe „Gyöngeségek”. Íme:

„Tenedek semmi.
Énnekem ennyi.
Én szerettem.”

Megjelennek a déli földrészt spanyolul író nagyjai is: a chilei Pablo Neruda, vagy a 'son' műfajának utólráhetetlen mestere: Nicolas Guillén Kubából.

Többet a kötetben a magyar költészet ismeretéről tanuskodó versek:

„Teste szívekkel volt teli
és nyitott szemében
a haza lassú vize
a tájat tükrözve vissza” (Yolanda Ulloai, Kuba)

József Attilát az argentin Gelman fájdalmasan nosztalgikus soraiiban a másik munkásköltő, a cseh Jiří Wolker társaságában idézi. A magyar géniusz fordított is a verseiből. — Itt együtt vannak Közép-Európában, együtt egy távoli barát tisztelgő szeretetében.

Ez a tisztelgő szeretet a kötet létrehozójának is kijár. Köszönet érte.

(A szerző kiadása.)

ROZSNYAI JENŐ

Marina...!

Marina az utolsó útján így búcsúzott tőlem: ... a legegyszerűbb, ha fölhalgy ezekkel az erőszakos álmodokkal, maga erős, fiatal, nincs az az esztelen vágyakozás, ami elvehetné az erejét. A fiatal férfiak vágya olyan, mint egy hóforrás, ismeretlen mélységekből tör elő, s fékezhetetlen sodrása megnyugvást, gyógyulást hoz az epekedőknek.

Allt, állt és várta, hogy elvonszolja a mozdony távoli, festett vidékekre.

Hetek teltek el, de nem volt éjszaka, nem volt halványuló délután, hogy Marinát ne képzeljem magam elé: ismeretlen tereket, utcákat jártam végig, azokat a helyszíneket, ahol soha nem voltunk, kutattam, kerestem őt kopott, elfakult vásznakon.

Bűnösök vagyunk.

Az nem adomány, hogy a nőket szereti, csak könnyebbség: így az erősebb erejével győzhet felettünk.

Mindent úgy fogadtam tőle, mint az alattvalója: a kiszolgáltatottak félelmével együtt. Marina, én ismerem a félelmet, de ezt nem magának köszönhetem! Épp hogy számon kell kérnem a legnagyobb kincset, amit az élettemmel együtt kaptam: maga elutalajdonította, elvitte rettegésem szavait. Engedjen beszélni, Marina! Nem akarom többé látni, de hogy romboljam le magam körül ezt a számtalan építményt, amit ostoba magabiztosságom s elburjánzó vágyaim vontak körém távozásom után?! Tudja, nem akarok férfi lenni. A bizonytalanságra, a kételkedésre van szükségem. Berekesztett, holott én kirekesztődni szeretnék...! Ez a Világ, így maga nélkül túl egész, s az emberek akkor mondanak le a boldogság legkisebb darabjáról is, mikor szándékosan leegyszerűsítik maguk körül az életet.

Mennyi fáradozott, hogy elhitesse velem minden akaratát... Azon a vasorán, tudnia kell arról az estéről, az éjszaka nagy, sötét öntött-üveg ablakai mögött, azon a vasorán hittem el, hogy maga mindenre képes lenne értem, s ezt ott, az asztalnál tudomására is hozta mindenkinek. Kacérkodott csak: elfeledte, hogy elveszítette engem, s amint erre rádöbbsz, mindjárt rosszul lett a ráksalátától:

Menjünk, le kell pihennem, ugye segít, fölkiér a szobámba?

A ráksaláta, ez az, amit nem lett volna szabad, hogy egy ilyen közönséges kelleket, ilyen áttetsző okot használjon föl a kettőnk történetében.

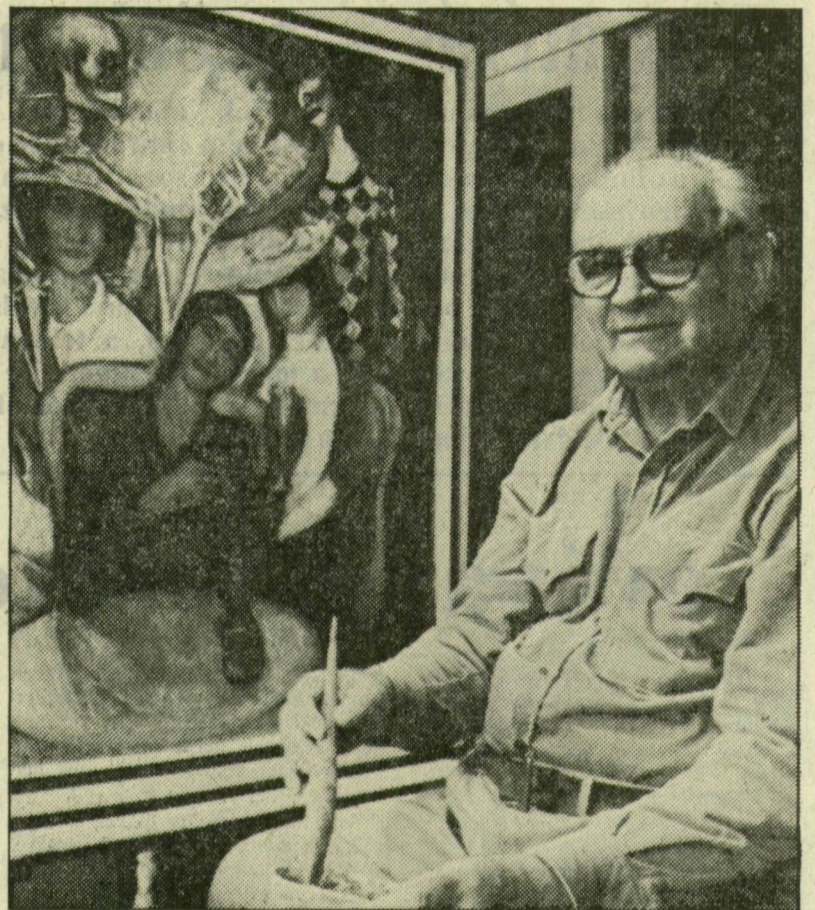
Emlékszik? Akadtak olyan napok, hogy semmiképpen nem volt hajlandó az utcára menni, mert megijedt, megijedt tőlem, hogy talán ez a nap lesz az utolsó, amikor még szerethet, s nem mert az emberek elé kerülni. Azt akarta, hogy én legyek mind az a férfi, akik elhagyták, s oly jótékonyan figyeltek minden cselekedetét a múltból. Ne hagyjon el, mondja maga elé háromszor, vagy elég ha elgondolja: nem vagyok többé! S akkor megvált engem is ezzel az anyagtalan üzenettel, az első levéllel, amit az eltűnt időknél címez...

Nincs többé, Marina!

És tudja meg, úgy szerettem, hogy nem is volt, de válaszolok magának bármikor...

Hagyjon beszélni, Marina!

LENGYEL ZOLTÁN

Somogyi Károlyné felvétele

„Talán festő lettem...”

FONTOS SÁNDOR 70 ÉVES

Aki figyelemmel kísérte eddig Fontos Sándor alkotómunkáját és ismeri a 70 éves művész képi világát, igencsak meglepődik most, ha megnézi a múzeum képtárában rendezett születésnapjára tartott kiállítását.

Fontos Sándor mintha eddig titkolta, szégyellte volna a világ előtt, mit is tud igazán. Ne keressük ezen a kiállításon a tőle megszokott, a barokkosokról, az alföldi tájról rusztikus, organikus formákban megfogalmazott élményeket. Ezek bekéje helyett most egy szövevényes, bonyolult gondolati világ nyílik meg előttünk a művész legújabb képei láttán. Kondor Béla, Orosz János szürrealisztikus látomásai rémítenek fel az avatottabb szemű látogatókat, de Tóth Menyhért tündérféher költészeté is ott vibrál, néhány hótisztá színű relief-kompozíció. Azt gondolná az ember: a tájtól, a széles róna földbarna barázdáiról, metszett és görcsös fáiról a realizmus közérthető nyelvére könnyebb beszélni, mint sokszoros áttételen keresztül a lélek mélyéről érzelmeket, élményeket közvetíteni, a képi és a szín szimbolika elemeivel fogalmazni. Fontos Sándor vallomását hallgatva azonban kiderül: számára az utóbbi, a nagy felszabadulás. Mint forrás a föld testéből, úgy törnek fel a tudat, a lélek mély rétegeiből Fontos Sándor álmai, régen eltemetett vágyai, élményei. Misztikus alakok szemeiben kereshetjük a titkokat. Vad, világító színek üvegablakain át tekinthetünk be egy bibliai alakokkal, cirkuszi mutatványosokkal, angyalokkal benépesített világba.

Metamorfózis ez, melynek revelációs ereje odaszögezi a meghökkent látogatót a képek elé. Törvényszerű az is, hogy többen értetlenül állnak Fontos Sándor meglepően új művészeté előtt.

— Mitől ez a robbanásszerű változás?

— Vannak olyan emberek, művészek, akiknek egy másik bőrt kellett növeszteniük az eredeti fölé ahhoz, hogy éljen, megélni tudjanak. Nekem is ilyen sors adatott. Amikor ezt a pályát választottam, itt vidéken az én korosztályomnak úgy kellett táncolnia, ahogy Pesten füttyültek. Különböző nem lehettünk volna alaptagok, nem állíthatunk volna ki, s nem jegyeztek volna bennünket a képzőművészek soraiiban. Rólunk kitalálták a szakma magasságos képviselői, hogy alföldi festők vagyunk. Tehát a realizmus szellemében, alföldi témákat illet megjelölnünk.

— Ha jól értem, valamiféle hivatalos elvárás miatt festett jórészt tájképeket?

— Szívesen tettem, mert komolyan elhittem, nekem ez a dolgom. Festő akartam lenni. A barokkosokhoz, a gyümölcsöshöz, a földhöz majd harmincéves koromig semmi közöm nem volt. Iparoscsaládba születtem, apám repülőgép-szerelő volt. Az alföldi táj szépségeivel is akkor ismerkedtem meg közelebbről, mikor Ásotthalmon, Pusztaszeren és Üllésen tanyasi gyereket tanítottam. Pedig ez afféle szám-

űzetés volt. Hivatásos katona voltam, s a háborúból hazatérve a néptanítói képzésemet hasznosítottam. Előző foglalkozásom s feleségem kulák származása nem volt a legjobb ajánlólv. Üllésre büntetésből kerültem. Ugyanis ötvenhatban tagja voltam a pusztaszeri nemzeti bizottságnak. Előállítottak, fegyelmit kaptam, s egy másik helyen folytattam munkámat. Szerettem a tanyát, a tanyasi gyerekeket, embereket, a csöndet. Ott igazán volt időm mindenre. Amit csak lehetett, mindent elolvastam, és éjjel-nappal festettem.

— '51-ben állított ki először, akkor még mint autodidakta.

— Mint említettem, festő akartam lenni mindenáron. S bármilyen hihetetlen, a kezdet kezdetén az absztrakt kifejezési forma izgatott jobban. Akkoriban Faust foglalkoztatott. Mikor Vinkler Lászlónak legelőször megmutattam képeimet, ő azt mondta: „Tudatilag, szellemileg kész vagy, de festeni meg kell tanulnod!” S akkor én nagyon keményen elkezdtem dolgozni. Időközben a tanárképző főiskola rajz tanszékén beindult a levelező tagozatos oktatás. Itt szereztem diplomát, Vinkler László tanított, és megadtam, hogy a barátságát is élvezhettem. Rengeteget kaptam tőle, ő segített belső világomat építeni. Kemény időket éltünk azokban az években. A szocreál köntöséből bújt ki minden siker. Később, mikor megpróbáltam a realizmus kereteiből kitörni, az alföldi szakma rámsütötte, hogy az öncélu formalizmus úvesztőjébe tévedtem. Megalkudtam az elvárásokkal, de úgy érzem, nem lettem prostitúált.

— Ez akkor egy harminc éve tartó skizofrénia? Hogy lehetett kibírni?

— Nézze, én azért nem szégyellem ezt a harminc évet. Úgy érzem, a szakma törvényeinek eröm és képességeim szerint megfelelek. A tőlem telhető tisztességgel saját világot építettem, bár mindig éreztem, másra, többre is képes lennék. De meg kellett élnem, őt gyereket kellett felnevelnem, s az életbe elindítanom. Vállalom a realizmust, a barokkosaimat, a napraforgóimat, tájképeimet. De ideje volt végre felszabadulnom.

— Ismerősei hogy fogadták ezt a meglepően új hangot?

— Azt hiszem, nem nagyon tudnak vele mit kezdeni. S úgy vélem, sokaknak nem tetszik. De 70 éves koromban én már nem akarok senki ízléséhez alkalmazkodni. A megnyitón többek csak hümmögtek. Gratuláltak, de nem fűztek a képeimhez semmilyen megjegyzést.

— Nem bánja, ha egyetlen képe sem fog elkeln?

— Sőt, egyet sem adnék oda szívessen senkinek! Annyira örülök, hogy sikerült a nagy Mammont legyőznom! Hogy magamnak, a saját mondandómat, a saját világomat festhetem végre! Nem érdekel már a közönségsiker, a pénz. Most, 70 éves koromban merem először kimondani: sikerült, amit akartam. Talán festő lettem!

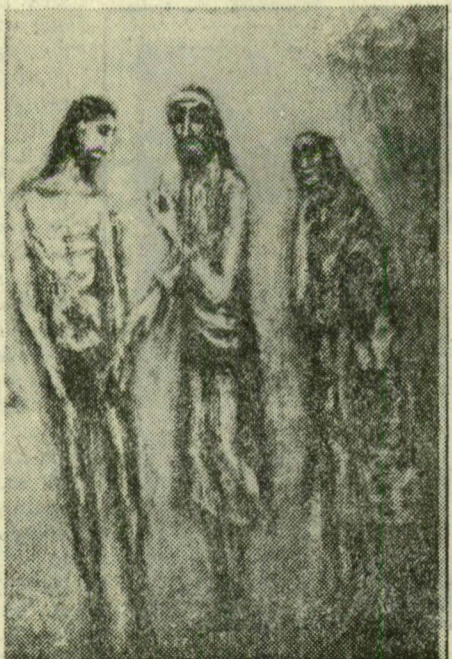
PACSIKA EMILIA

SZERB MÁTÉ

Kirándulások

Az uraknak eredendően maguk alá szűkülte szellemük és prémes kabátjaikat seggük alatt virággal rakta dússá a penész. Ártatlan kérdés volt a kezdet, s ki hitte volna, hogy ily gyorsan s reménytelenül bukik el.

Nehéz a harcot felvenni egy szem színével, különösen, ha így évtizedről évtizedre változik. Minden világ büszke magára, az orr földrészt elválasztó kitéremkedés. Egy bizonyos távolságból szép a földgolyónk, benne a zöld többféleképp is összeomlik.

Fontos Sándor: Hazatérés /részlet/